

UZASADNIENIE

Rachunki zbiorcze (Omnibus accounts) – zgodnie z przyjętym rozumieniem, są to rachunki prowadzone przez uczestników systemu depozytowo-rozliczeniowego, na których mogą być rejestrowane papiery wartościowe nie należące do osób, dla których rachunki te formalnie są prowadzone, lecz należące do innej osoby lub innych osób.

Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami prawa, system depozytowo-rozliczeniowy w Polsce charakteryzuje się dwupoziomą strukturą ewidencji:

1. Pierwszy poziom to rejestracja na kontach depozytowych prowadzonych w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych S.A. (KDPW S.A.) dla firm inwestycyjnych, banków powierniczych i innych podmiotów uprawnionych do prowadzenia rachunków papierów wartościowych.
2. Drugi poziom to rejestracja na rachunkach papierów wartościowych prowadzonych przez uczestników systemu depozytowo-rozliczeniowego (w ograniczonym zakresie także przez KDPW S.A.), na którym to poziomie rachunków papierów wartościowych można ustalić posiadaczy papierów wartościowych.

Jednocześnie zgodnie z zapisami art. 7 ust. 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi „prawa ze zdematerializowanych papierów wartościowych powstają z chwilą zapisania ich po raz pierwszy na rachunku papierów wartościowych i przysługują osobie będącej posiadaczem rachunku”. Oznacza to, że właścicielem papierów wartościowych jest podmiot, na którego rachunku papierów wartościowych są one zapisane.

Obecnie przepisy ustawy o obrocie instrumentami finansowymi zakładają konieczność umiejscowienia wszystkich rachunków papierów wartościowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wymóg ten zapewnia maksymalną przejrzystość systemu, ponieważ umożliwia dokonanie identyfikacji wszystkich właścicieli papierów wartościowych bez potrzeby „wychodzenia” poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Architektura funkcjonującego obecnie dwupoziomowego systemu ewidencji wyklucza możliwość prowadzenia rachunków zbiorczych przez poszczególnych uczestników systemu depozytowo-rozliczeniowego, ponieważ idea rachunków zbiorczych zakłada, że ewidencja papierów wartościowych prowadzona na terytorium Rzeczypospolitej

Polskiej może kończyć się na poziomie rachunku zbiorczego prowadzonego dla zagranicznej instytucji finansowej niebędącej finalnym właścicielem papierów wartościowych oraz że rachunki indywidualne pozwalające na identyfikację takich właścicieli mogą być prowadzone poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

O ile prostotę i przejrzystość rozwiązań przyjętych dotychczas w polskim systemie prawnym ocenić należy pozytywnie, to brak możliwości otwierania rachunków zbiorczych przez podmioty uprawnione do prowadzenia rachunków papierów wartościowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi jednak coraz większą barierę w dalszym rozwoju rynku kapitałowego w Polsce.

Należy wskazać, iż rachunki zbiorcze funkcjonują już w wielu krajach UE jak i poza nią. Wśród krajów UE, które wprowadziły konta zbiorcze, należy wymienić m.in.: Austrię, Belgię, Danię, Finlandię, Francję, Hiszpanię, Portugalię, Niemcy czy Węgry. Spośród państw spoza UE rachunki zbiorcze funkcjonują m.in. w Szwajcarii i w Stanach Zjednoczonych.

W tym kontekście należy również zwrócić uwagę na regulacje europejskie jak i międzynarodowe, które poruszają kwestie rachunków zbiorczych.

Dyrektywa 2004/39/WE w sprawie rynków instrumentów finansowych (MiFID), podstawowa dyrektywa w zakresie usług inwestycyjnych i organizacji rynków instrumentów finansowych, nie reguluje kwestii rachunków zbiorczych, wprowadza jednak szereg rozwiązań mających przyczynić się do dalszej integracji europejskiego rynku finansowego, m.in. zasadę swobodnego dostępu zagranicznych firm inwestycyjnych do systemów rozliczenia i rozrachunku w danym kraju oraz prawa wyboru przez uczestników rynków regulowanych systemu rozrachunku dla transakcji zawartych na tym rynku. Wprowadzenie rachunków zbiorczych znacznie przyczyniłoby się do realizacji tych postanowień, ułatwiając obrót instrumentami finansowymi.

Wyraźne odniesienie do konstrukcji rachunków zbiorczych znajduje się natomiast w Konwencji UNIDROIT w sprawie prawa materialnego dotyczącego papierów wartościowych przechowywanych przez pośrednika. Art. 29 ust. 2 Konwencji stanowi, iż „2. W szczególności, prawo Państwa Strony Umawiającej będzie uznawać utrzymywanie takich papierów wartościowych przez osobę działającą pod swoim własnym imieniem w imieniu innej osoby lub innych osób i będzie zezwalać na egzekwowanie przez taką osobę praw głosu lub innych uprawnień, na różne sposoby,

w odniesieniu do różnych aspektów utrzymywania papierów wartościowych tego samego oznaczenia; ale niniejsza Konwencja nie określa warunków, zgodnie z którymi osoba tak jest upoważniona do egzekwowania takich uprawnień”. Zgodnie z dotychczasową wykładnią postanowienie to nie nakłada na Państwa-Strony obowiązku wprowadzenia w swoich własnych systemach prawnych rachunków zbiorczych, a jedynie obowiązek uznawania tej konstrukcji. Obowiązek uznawania konstrukcji „nominee” funkcjonującej w innym Państwie, przy istniejącym obecnie zakazie prowadzenia rachunków zbiorczych przez podmioty polskie, może jednak prowadzić do upośledzenia ich pozycji konkurencyjnej wobec zagranicznych pośredników.

Należy również zwrócić uwagę na inicjatywy o charakterze analitycznym i doradczym podejmowane na szczeblu europejskim, mające na celu integrację rynku finansowego.

Jedną z takich inicjatyw było powołanie przez Komisję Europejską Grupy Giovaniniego, przed którą postawiono zadanie zbadania problemu wielości systemów transakcyjnych, rozliczeniowych i rozrachunkowych w UE, co generuje znaczne koszty obrotu transgranicznego, a tym samym stanowi poważną barierę tego obrotu. W listopadzie 2001 r. Grupa opublikowała swój pierwszy raport, w którym zidentyfikowała 15 barier utrudniających efektywny rozrachunek transakcji transgranicznych. Bariery te można podzielić na trzy grupy, tj: wymagania techniczne i praktyki rynkowe, procedury podatkowe oraz aspekty prawne związane z niepewnością inwestora co do charakteru przysługujących mu praw z papierów wartościowych przechowywanych przez pośredników w różnych państwach członkowskich.

Ostatnia z grupy barier była jednym z zagadnień poddanych analizie przez Grupę ds. Pewności Prawnej (Legal Certainty Group) powołaną z inicjatywy Komisji Europejskiej w styczniu 2005 r. Efektem prac Grupy były m.in. dwa raporty. W swoim drugim raporcie z 22 sierpnia 2008 r.¹ LCG przedłożyła rekomendację podobną do wskazanego wyżej postanowienia projektu Konwencji UNIDROIT, tj. zalecenie aby Państwa Członkowskie uznawały (ang. „recognise”) m.in. systemy utrzymywania

¹ „Solutions to Legal Barriers related to Post-Trading within the EU” („Usunięcie barier prawnych związanych z fazą posttransakcyjną w obrocie wewnątrz UE”).

papierów wartościowych zarówno na rachunkach zbiorczych jak i w konstrukcji nominee².

Zalecenia LCG nie są wiążące, stanowiąc jednak będą jedną z podstaw dla opracowania przyszłej dyrektywy w sprawie papierów wartościowych przechowywanych przez pośredników.

Analiza funkcjonowania „omnibus account” w innych krajach wskazuje zarówno na korzyści, jak i potencjalne zagrożenia związane z ich funkcjonowaniem. Podstawowym zagrożeniem, czy też konsekwencją wprowadzenia tego instrumentu, jest brak bezpośredniej informacji o końcowych (rzeczywistych) nabywcach papierów wartościowych, a co za tym idzie zmniejszenie przejrzystości systemu. Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, iż prawodawstwo europejskie w zakresie „anti-money laundering” (AML) zmierza w kierunku pewnej liberalizacji w tym zakresie.

Ponadto należy podkreślić, że wprowadzenie rachunków zbiorczych otwiera rynek dla nowych inwestorów, ułatwia inwestowanie i w konsekwencji zwiększa napływ kapitału poprzez istotne podniesienie atrakcyjności oraz dostępności rynku – z punktu widzenia inwestorów, emitentów i pośredników zagranicznych, rynki z wielopoziomym systemem rejestracji są postrzegane jako łatwiej dostępne. Należy również wskazać, że systemy z wielopoziomym systemem rejestracji w stosunku do systemów dwupoziomych odznaczają się poszerzoną bazą inwestorów i bardziej zróżnicowaną ich strukturą, co poprzez większą liczbę zawieranych transakcji w efekcie zwiększa stabilność i poprawia płynność obrotu na danym rynku.

Obecne rozwiązania istniejące w polskim systemie finansowym, z punktu widzenia zagranicznych inwestorów, są kosztowne i skomplikowane ponieważ wymagają podejmowania dodatkowych działań nakierowanych wyłącznie na rynek polski (konieczność posiadania odrębnego rachunku utworzonego specjalnie na rynek polski). Powyższe z całą pewnością nie jest elementem przyciągającym potencjalnych inwestorów, a w konsekwencji stanowi znaczącą barierę do dalszego rozwoju rynku kapitałowego w Polsce.

Wprowadzenie rachunków zbiorczych może również przyczynić się do zwiększenia płynności polskich skarbowych papierów wartościowych (SPW). Możliwość otwierania

² Rekomendacja 13 „Recognition of different holding patterns for the purpose of processing of corporate actions”.

i prowadzenia w KDPW S.A. rachunków zbiorczych na rzecz zagranicznych depozytów papierów wartościowych i platform rozliczeniowych (np. Clearstream czy Euroclear) zwiększyłaby dostępność polskich SPW dla zagranicznych inwestorów, głównie poprzez obniżenie kosztów dostępu do rynku polskich SPW oraz uproszczenie tego dostępu.

W obecnym stanie prawnym inwestorzy, w tym inwestorzy zagraniczni, chcąc nabywać polskie SPW musieliby zakładać rachunki papierów wartościowych w swoim imieniu. Wiąże się to z ponoszeniem kosztów związanych z otwarciem i funkcjonowaniem takiego rachunku, co w przypadku inwestorów zagranicznych często będzie kosztem dodatkowym, obok kosztów utrzymywania rachunku w swoim państwie macierzystym. Ponadto, wiąże się to z dodatkowymi czynnościami formalnymi i organizacyjnymi, co dla podmiotu zagranicznego może być istotną barierą.

W przypadku gdyby prowadzenie rachunków zbiorczych było możliwe, podmiot zagraniczny posiadający rachunek w zagranicznej instytucji depozytowej mógłby za jego pośrednictwem dokonywać operacji na polskich instrumentach finansowych. Zagraniczna instytucja depozytowa, dzięki wykorzystaniu konstrukcji rachunku zbiorczego, mogłaby realizować zlecenia swoich klientów w zakresie polskich instrumentów finansowych.

Reasumując należy stwierdzić, że wprowadzenie możliwości prowadzenia rachunków zbiorczych jest uzasadnione i byłoby korzystne dla polskiego rynku kapitałowego, w szczególności z punktu widzenia jego konkurencyjności.

Zmiany do ustawy o obrocie instrumentami finansowymi

Zasadnicze zmiany będą wprowadzone w ustawie o obrocie instrumentami finansowymi, gdzie m.in. zostanie dodana definicja rachunku zbiorczego (art. 8a ust. 1), wskazany krąg podmiotów uprawnionych do prowadzenia rachunków zbiorczych, jak również krąg podmiotów, dla których możliwe będzie prowadzenie takich rachunków (art. 8a ust. 2), określone zostaną zasady ustalania osób uprawnionych z papierów wartościowych zapisanych na rachunku zbiorczym (art. 8a ust. 3 i 4), a także skutki, jakie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wywoływać będą zapisy dokonywane na rachunku zbiorczym (art. 8a ust. 5).

Rachunki zbiorcze staną się trzecim, obok kont depozytowych oraz rachunków papierów wartościowych, urządzeniem ewidencyjnym prowadzonym w ramach

depozytu papierów wartościowych. Od rachunków papierów wartościowych różnić je będzie to, że nie będą one pozwalać na identyfikację osób uprawnionych z zapisanych na nich papierów wartościowych, zaś od kont depozytowych to, że nie będą one powiązane z rachunkami papierów wartościowych w rozumieniu ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz że będą mogły być prowadzone nie tylko przez KDPW S.A., ale także przez uczestników depozytu papierów wartościowych prowadzonego przez KDPW S.A. Rachunki zbiorcze będą mogły prowadzić wyłącznie podmioty uprawnione zgodnie z tą ustawą do prowadzenia rachunków papierów wartościowych (prowadzenie takich rachunków będzie w rozumieniu ustawy przejawem prowadzenia działalności maklerskiej albo działalności powierniczej), zaś ich posiadaczami będą mogły być wyłącznie podmioty uprawnione do prowadzenia działalności w zakresie rejestrowania instrumentów finansowych w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo państwie równoważnym w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Takie rozwiązanie pozwala przyjąć, z jednej strony, że działalność polegającą na prowadzeniu rachunków zbiorczych prowadzić będą jedynie podmioty odpowiednio do tego przygotowane, z drugiej zaś – że rachunki zbiorcze będą wykorzystywane na potrzeby utworzenia połączeń operacyjnych pomiędzy systemami ewidencji papierów wartościowych prowadzonymi w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach równoważnych, a takim systemem prowadzonym w Polsce przez KDPW S.A.

Z uwagi na niemożność samodzielnego ustalenia przez podmiot prowadzący rachunek zbiorczy osób uprawnionych z rejestrowanych na nim papierów wartościowych wprowadza się zasadę obligatoryjnego pośrednictwa posiadacza tego rachunku w wykonywaniu praw wynikających z zapisanych na nim papierów wartościowych (art. 8a ust. 6).

W celu przeciwdziałania możliwości wykorzystywania rachunków zbiorczych do przeprowadzania transakcji naruszających przepisy prawa zakłada się nałożenie na posiadaczy rachunków zbiorczych obowiązku przekazania, na żądanie Komisji Nadzoru Finansowego lub Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, informacji na temat osób uprawnionych z rejestrowanych na takim rachunku papierów wartościowych oraz stanów ich posiadania. W przypadku, gdyby posiadacz rachunku zbiorczego nie posiadał takich informacji, wówczas powinien on wskazać w odpowiedzi na takie żądanie dalszych pośredników finansowych, dla których rejestruje te papiery

wartościowe w prowadzonej przez siebie ewidencji (art.8b ust.1 i 2). W przypadku, gdy posiadacz rachunku zbiorczego nie przekaze informacji w odpowiedzi na ządanie Komisji, albo przekaze informacje nieprawdziwe lub nierzetelne, Komisja będzie mogła nałożyć na niego karę pieniężną do wysokości 500 000 zł. Takiej samej karze podlegać będzie podmiot prowadzący rachunek zbiorczy, jeżeli nie przekaze posiadaczowi rachunku zbiorczego ządania Komisji lub nie przekaze Komisji informacji otrzymanych od posiadacza rachunku zbiorczego w związku z ządaniem Komisji (art. 170d). W celu ustalenia właściwej podstawy pobrania podatków dochodowych (PIT lub CIT) w art. 8b ust. 3 wprowadza się obowiązek wskazania prowadzącemu rachunek zbiorczy przez posiadacza tego rachunku liczby papierów wartościowych należących do osób fizycznych lub prawnych (w sytuacji gdy określenie tożsamości takich osób nie jest możliwe). Art. 8b ust. 4 stanowić będzie, iż umowa o prowadzenie rachunku zbiorczego powinna zawierać informacje o obowiązku składania przez podatników – osoby fizyczne, zeznań podatkowych oraz o obowiązku zapłaty podatku. Dane osobowe otrzymane przez podmiot prowadzący rachunek od posiadacza będą mogły być przez niego przetwarzane jedynie w celach dopuszczonych w ustawie.

Projektowany art. 8c ustawy o obrocie instrumentami finansowymi przewiduje wydawanie, na ządanie podatnika, przez podmiot prowadzący rachunek zbiorczy zaświadczenia określającego osobę uprawnioną (podatnika) oraz wysokość dochodu (przychodu) przekazanego posiadaczowi rachunku zbiorczego.

W zaświadczeniu tym powinna być zawarta informacja o wysokości podatku oraz okresach, za które został on pobrany. Taki zakres informacji zawartych w przedmiotowym zaświadczeniu uprości rozpatrzenie wniosku podatnika o stwierdzenie nadpłaty.

Art. 10a reguluje natomiast problematykę wystawiania zaświadczeń o prawie uczestnictwa w walnym zgromadzeniu w sytuacji, gdy akcje spółki publicznej z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zapisane są na rachunkach zbiorczych. Natomiast zmiana art. 10 ust. 2 ma na celu wyłącznie ujednoczenie przepisów i przyjęcie, że wystawcą świadectwa depozytowego i zaświadczenia o prawie uczestnictwa w walnym zgromadzeniu będzie ten sam podmiot.

Pozostałe zmiany do ustawy o obrocie instrumentami finansowymi mają charakter wtórny i stanowią konsekwencje wprowadzenia instytucji rachunku zbiorczego, a w szczególności mają na celu uwzględnienie w przepisach dotyczących obecnie tylko rachunków papierów wartościowych także rachunków zbiorczych.

Należy jednak wspomnieć o:

- zmianie art. 7 ust. 6, która związana jest z tym, że moment zawarcia umowy o zarejestrowanie papierów wartościowych w depozycie papierów wartościowych nie jest tożsamy z momentem faktycznego ich zarejestrowania w depozycie na podstawie tej umowy. W praktyce dość często zdarzają się sytuacje, w których oba te zdarzenia następują w odstępach kilkudniowych. Przepisy art.7 ust. 1 – 5b, których stosowanie przewiduje art. 7 ust. 6, nie powinny zaś być stosowane do zagranicznych papierów wartościowych będących przedmiotem oferty publicznej lub dopuszczonych (wprowadzonych) do obrotu zorganizowanego, przed rozpoczęciem ich rejestrowania w depozycie papierów wartościowych,
- zmianach w art. 45e ust.1 i 2 oraz w art. 68, które mają na celu zrównanie bezpieczeństwa rozliczeń transakcji zawieranych w alternatywnym systemie obrotu z transakcjami zawieranymi na rynku regulowanym,
- zmianie art. 50 ust. 4 pkt 2, zgodnie z którym regulamin Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych będzie określał również sposób prowadzenia przez jego uczestników rachunków zbiorczych,
- zmianach w art. 69 ust. 4 pkt 1 oraz w art. 119, na mocy których prowadzenie rachunków zbiorczych będzie uznane za prowadzenie, odpowiednio, działalności maklerskiej albo działalności powierniczej; konsekwencją zmiany art. 119 ust. 1 oraz art. 69 ust. 4, powołanych w art. 94 ust. 1 pkt 1, będzie pośrednia zmiana zawartego tam upoważnienia ustawowego i tym samym utrata mocy obowiązującej rozporządzenia Ministra Finansów wydanego na podstawie art. 94 ust. 1 pkt 1 oraz konieczność wydania nowego rozporządzenia; w przepisach przejściowych przewidziano utrzymanie ww. rozporządzenia w mocy przez 9 miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie,
- zmianie upoważnienia ustawowego w art. 94 ust.1 pkt 5, w związku z którą nastąpi utrata mocy obowiązującej rozporządzenia wydanego na podstawie tego przepisu i konieczność wydania nowego rozporządzenia; w przepisach przejściowych

przewidziano utrzymanie ww. rozporządzenia w mocy przez 9 miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie,

Tak długi okres przejściowy został ustalony ze względu na to, że przedmiotem ww. rozporządzeń są jedne z najbardziej istotnych obszarów niezbędnych dla właściwego funkcjonowania rynku. Sposób prowadzenia działalności maklerskiej, obejmującej m.in. prowadzenie rachunków papierów wartościowych oraz rachunków zbiorczych stanowi wykładnik nie tylko należytego zabezpieczenia interesów klientów firm inwestycyjnych i innych uczestników obrotu, ale także gwarancji sprawowania skutecznego nadzoru przez Komisję. Z tych powodów należy oczekiwać, że opracowanie nowych rozporządzeń (a nie wyłącznie ich zmiana) spowoduje uruchomienie procedury legislacyjnej, w ramach której liczna grupa podmiotów zainteresowanych i adresatów tych aktów prawnych, nie ograniczy się wyłącznie do problematyki związanej z prowadzeniem rachunków zbiorczych, lecz poruszy wszystkie kwestie i zagadnienia wyznaczające sposób prowadzenia przedmiotowej działalności. Zważywszy, że jest to materia dość skomplikowana i trudna, uzgodnienie ostatecznej treści tych rozporządzeń, często wymagające od podmiotów uczestniczących w tym procesie osiągnięcia kompromisów i szukania rozwiązań mogących pogodzić różne obowiązki i oczekiwania, które nadto muszą być zgodne z obowiązującym porządkiem prawnym, wymagać będzie znacznych nakładów czasu,

- zmianach w przepisach dotyczących systemu rekompensat, które z jednej strony wyłączają zagraniczne instytucje finansowe będące posiadaczami rachunków zbiorczych z grona podmiotów objętych ochroną systemu rekompensat, tak, aby zrównać ich pozycję w tym zakresie z ich krajowymi i zagranicznymi odpowiednikami będącymi posiadaczami rachunków papierów wartościowych (art.132 ust.1 lit. ma), z drugiej zaś nakładają na podmioty prowadzące rachunki zbiorcze obowiązek wnoszenia wpłat do tego systemu, naliczanych od wartości instrumentów finansowych rejestrowanych na takich rachunkach, co ma na celu ochronę źródeł finansowania krajowego systemu rekompensat na wypadek, gdyby znaczna część instrumentów finansowych stanowiących obecnie podstawę naliczania tych wpłat zaczęła być rejestrowaniem na rachunkach zbiorczych,

- zmianie art. 147 poprzez dodanie pkt 4 i objęcie tajemnicą zawodową oznaczenia rachunku zbiorczego, liczby i oznaczenia zapisanych na nim instrumentów finansowych oraz danych osób uprawnionych z tych instrumentów finansowych.

Zmiany do ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Zarówno w przepisach dotyczących egzekucji komorniczej, jak i egzekucji administracyjnej przyjęto zasadę, że egzekucja z instrumentów finansowych nie może być prowadzona na poziomie rachunku zbiorczego, co jest uzasadnione tym, że rachunek zbiorczy ma służyć rejestrowaniu instrumentów finansowych należących do wielu, nieznanym podmiotowi prowadzącemu taki rachunek osób, które instrumenty te będą posiadać poprzez swoje rachunki indywidualne prowadzone poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jednocześnie będzie utrzymana możliwość przeprowadzenia egzekucji na poziomie indywidualnych rachunków papierów wartościowych, w przypadku których znany jest podmiot uprawniony z papierów wartościowych i nie zachodzi wątpliwość co do tożsamości dłużnika. Przyjęcie takiego rozwiązania pozwala na uniknięcie sytuacji, w których mogłyby zostać zajęte papiery wartościowe znajdujące się na rachunku zbiorczym nie należące do dłużnika, a należące do innych osób. Przyjęcie takiego rozwiązania sprzyja również utrzymaniu przejrzystości systemu i równocześnie chroni Skarb Państwa przed potencjalnymi roszczeniami osób, których prawa mogłyby zostać naruszone, gdyby egzekucję prowadzono na poziomie rachunków zbiorczych. Wyłączenie możliwości prowadzenia egzekucji z poziomu rachunku zbiorczego jest logiczną konsekwencją konstrukcji tego rachunku, w której:

- jedynym dysponentem instrumentów finansowych rejestrowanych na takim rachunku, w relacji do podmiotu prowadzącego taki rachunek, będzie jego posiadacz niebędący właścicielem tych instrumentów; faktyczni ich właściciele nie będą mogli realizować swojego prawa własności bezpośrednio wobec podmiotu prowadzącego rachunek zbiorczy,
- instrumenty finansowe zapisane na rachunku zbiorczym prowadzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej będą jednocześnie rejestrowane na rachunkach indywidualnych prowadzonych poza tym terytorium; oznacza to, że nawet zajęcie wszystkich instrumentów finansowych zapisanych na rachunku zbiorczym prowadzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie mogłoby

zapobiec przeniesieniu instrumentów finansowych z umiejscowionego za granicą rachunku indywidualnego dłużnika na prowadzony także za granicą rachunek indywidualny innej osoby, ponieważ skuteczne dokonanie takiego transferu nie wymagałoby odnotowania na rachunku zbiorczym i byłoby niewidoczne z poziomu podmiotu prowadzącego taki rachunek.

Konsekwentnie, wyłączono również stosowanie do rachunków zbiorczych art. 752¹ kpc, dotyczącego zajęcia instrumentów finansowych zapisanych na tym rachunku w postępowaniu zabezpieczającym.

Zmiany do ustaw o podatku dochodowym od osób fizycznych i osób prawnych

Zasadniczą zmianą wprowadzaną w obu ustawach podatkowych jest określenie zasad naliczania i poboru zryczałtowanych podatków dochodowych od świadczeń z papierów wartościowych zapisanych na rachunkach zbiorczych, wypłacanych na rzecz osób, których tożsamość nie została płatnikowi ujawniona (anonimowy podatnik). Podatki te będą naliczane według ich stawki podstawowej w taki sposób, jakby całość świadczenia wypłacanego z danego tytułu na rzecz wszystkich posiadaczy papierów zarejestrowanych na tym samym rachunku zbiorczym, była wypłacana jednej osobie (art. 30a ust.2a ustawy PIT oraz art. 26 ust. 2a ustawy CIT). Do naliczenia i pobrania zryczałtowanych podatków PIT i CIT należnych od anonimowych podatników zobowiązane zostaną, co do zasady, pośredniczące w przekazaniu świadczenia podmioty prowadzące rachunki zbiorcze, na których zarejestrowane będą należące do nich papiery wartościowe (art. 41 ust. 10 ustawy PIT oraz art. 26 ust. 2b ustawy CIT). Jednocześnie, w celu zapewnienia organom podatkowym informacji o wysokości dochodów uzyskiwanych z tego tytułu przez osoby fizyczne będące rezydentami polskimi, przepis art. 45 ust. 3c ustawy PIT nakłada na nich obowiązek wykazania w zeznaniu rocznym kwot otrzymanych dochodów z tytułu odsetek i dyskonta od papierów wartościowych, z dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych oraz z tytułu udziału w funduszach kapitałowych, od których podatek został naliczony i pobrany według zasad właściwych dla anonimowego podatnika. Organem podatkowym właściwym w zakresie podatków dochodowych naliczanych i pobieranych według zasad właściwych dla anonimowego podatnika będzie naczelnik urzędu skarbowego właściwego w sprawach opodatkowania osób zagranicznych (art. 42 ust. 1 i 1a ustawy PIT oraz art. 26 ust. 3 i 6 ustawy CIT).

Zważywszy na to, że posiadacze papierów wartościowych rejestrowanych na rachunkach zbiorczych nie będą klientami podmiotów prowadzących te rachunki, ani też nie będą im znani w inny sposób, a stany posiadania każdego z takich posiadaczy na rachunkach zbiorczych nie będą wyodrębniane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przepis art. 39 ust. 4a ustawy PIT zawiera wyraźne wskazanie, że podmioty prowadzące rachunki zbiorcze nie są zobowiązane do sporządzania i przekazywania informacji o dochodach z odpłatnego zbycia lub z realizacji praw wynikających z papierów wartościowych i pochodnych instrumentów finansowych zapisanych na tych rachunkach.

Zmiany w ustawach PIT i CIT dookreślają przy tym przypadki, w których obowiązki płatnika zryczałtowanego podatku dochodowego od dochodów (przychodów) ze świadczeń z papierów wartościowych, spoczywają na podmiocie prowadzącym rachunek (indywidualny lub zbiorczy), na którym papiery te są rejestrowane. W zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych przepisy art. 41 ust. 4d i 10 ustawy o PIT określają rodzaje dochodów (przychodów) ze świadczeń z papierów wartościowych, w zakresie których obowiązek poboru zryczałtowanego podatku dochodowego spoczywa nie na podmiocie dokonującym świadczenia (emitent), lecz na podmiocie prowadzącym indywidualny rachunek papierów wartościowych lub rachunek zbiorczy, pośredniczącym w jego przekazaniu (także wówczas, gdy tożsamość podatnika została ujawniona). W przypadkach, gdy uzyskanie przychodu z papierów wartościowych nie wiąże się z przekazaniem świadczenia za pośrednictwem podmiotów prowadzących rachunki, obowiązki płatnika podatku dochodowego od osób fizycznych wykonywał będzie tak jak dotychczas emitent. W zakresie podatku dochodowego od osób prawnych płatnikiem podatku od przychodów uzyskiwanych przez rezydentów zagranicznych z tytułu odsetek od skarbowych papierów wartościowych zapisanych na rachunkach papierów wartościowych lub na rachunkach zbiorczych będą podmioty prowadzące te rachunki także wówczas, gdy tożsamość podatnika będzie znana (art. 26 ust. 1 ustawy CIT). W pozostałym zakresie obowiązki płatnika zryczałtowanego podatku dochodowego od osób prawnych od przychodów ze świadczeń z papierów wartościowych wypłacanych na rzecz podatników o ujawnionej tożsamości wykonywać będą jak dotychczas emitenci tych papierów wartościowych.

Pozostałe zmiany ustawy PIT oraz ustawy CIT, przewidujące w szczególności wyłączenie stosowania do płatnika będącego podmiotem prowadzącym rachunek zbiorczy określonych obowiązków informacyjnych względem podatnika oraz wyłączenie możliwości korzystania przez podatnika z określonych ulg podatkowych, są logiczną konsekwencją wprowadzenia konstrukcji anonimowego podatnika.

PIT	CIT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 5a pkt 27 ustawy (słowniczek) – wprowadzenie definicji rachunku zbiorczego, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 4a pkt 15
<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 30a ustawy (zryczałtowany podatek dochodowy): <ul style="list-style-type: none"> ➤ dodanie ust. 2a – dotyczy obowiązku płatnika do poboru zryczałtowanego podatku dochodowego w wysokości 19% od całości kwoty wypłaconej na rzecz posiadacza rachunku na podstawie informacji, które papiery wartościowe są własnością osób fizycznych w przypadku braku danych dotyczących identyfikacji osób uprawnionych z papierów wartościowych, ➤ dodanie ust. 3c w art. 45 – dotyczy obowiązku podatnika uprawnionego z papierów wartościowych zdeponowanych na rachunku zbiorczym (polscy rezydenci) polegającego na wykazaniu w zeznaniu rocznym kwot dochodów – z odsetek i dyskonta od papierów wartościowych, z dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych oraz z tytułu udziału w funduszach kapitałowych – opodatkowanych zryczałtowanym podatkiem dochodowym, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 26 ust. 1 ustawy zmieniono w celu jednoznacznego przesądzenia, że w zakresie odsetek wypłacanych z obligacji skarbowych zapisanych na rachunkach papierów wartościowych lub na rachunkach zbiorczych płatnikami podatku są podmioty prowadzące te rachunki
<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 39 ustawy (obowiązki informacyjne płatnika) – dodanie ust. 4a dotyczącego wyłączenia z obowiązku sporządzania informacji PIT-8C podmiotów prowadzących rachunki zbiorcze, 	<p>brak regulacji</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 41 ustawy (pobór podatku przez płatników) – dodanie ust. 10 dotyczącego określenia podmiotu będącego płatnikiem zryczałtowanego podatku dochodowego od uzyskanych przychodów z papierów wartościowych zdeponowanych na rachunku zbiorczym (płatnikiem będzie podmiot prowadzący rachunek zbiorczy), ▪ dodany w art. 41 przepis ust. 4d doprecyzowuje przede wszystkich rodzaje dochodów (przychodów) z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, w zakresie których obowiązek poboru zryczałtowanego podatku dochodowego od osób fizycznych powinien spoczywać na podmiotach prowadzących rachunki niezależnie od tego, czy są to rachunki indywidualne, czy też zbiorcze. W niektórych bowiem przypadkach uzyskanie przychodu z tego tytułu nie wiąże się z żadnym świadczeniem, które byłoby przekazywane za pośrednictwem podmiotów prowadzących rachunki, z którego mogłyby one pobrać należny podatek. Z tych samych powodów podobne doprecyzowanie znalazło się w zaproponowanym brzmieniu ust. 10 art. 41. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 26 ustawy – analogiczne rozwiązanie polegające na dodaniu ust. 2b. <p>Nowe brzmienie ust. 2b art. 26 ustawy zaproponowano z uwagi na zawężenie katalogu podmiotów, na rzecz których mogą być prowadzone rachunki zbiorcze, wykluczające możliwość rejestrowania tych samych papierów wartościowych jednocześnie na dwóch powiązanych ze sobą rachunkach zbiorczych</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 42 ustawy (obowiązki płatników) – nadanie nowego brzmienia ust. 1 dotyczące wskazania organu podatkowego właściwego dla przekazania podatku od przychodów z papierów wartościowych, w przypadkach kiedy właściciel papierów wartościowych nie został zidentyfikowany. Według projektodawców ma być to urząd skarbowy właściwy w sprawach opodatkowania osób zagranicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ art. 26 ustawy – analogiczne rozwiązanie polegające na nadaniu nowego brzmienia ust. 3.

Zmiany do ustawy Ordynacja podatkowa

Z projektowanych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych wynika, że podatnicy, będący rezydentami, będą składać zeznanie roczne, w którym wykażą dochody osiągnięte na rachunkach zbiorczych.

A zatem organ podatkowy w celu weryfikacji prawidłowości wykazanego w tym zeznaniu podatku powinien mieć możliwość w trakcie postępowania podatkowego uzyskania, od podmiotu prowadzącego rachunek zbiorczy, informacji o osiągniętym przez podatnika dochodzie (przychodzie) oraz pobranym podatku. Temu ma też służyć projektowany przepis art. 182 § 3a ustawy – Ordynacja podatkowa, który będzie mógł być stosowany także w postępowaniach podatkowych dotyczących stwierdzenia nadpłaty.

Zmiany do Kodeksu spółek handlowych

Zmiana art. 328 § 6 kodeksu handlowego związana jest ze zmianą art. 10 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, porządkującym i ujednolicającym zasady wystawiania imiennych świadectw depozytowych.

Celem dodania przepisu art. 412 § 5¹ jest implementowanie art.13 ust.5 Dyrektywy 2007/36/WE z dnia 11 lipca 2007 r. o wykonywaniu niektórych praw akcjonariuszy spółek notowanych na rynku regulowanym. Zgodnie z zawartą w nim regulacją, w przypadku, gdy właściwe prawo ogranicza liczbę osób, które akcjonariusz może ustanowić pełnomocnikami na walnym zgromadzeniu, takie ograniczenie nie uniemożliwia akcjonariuszowi, który w ramach swojej działalności gospodarczej działa na rzecz innych osób (klientów), do udzielenia pełnomocnictwa każdemu z jego klientów lub osobie trzeciej wskazanej przez takiego klienta. Obecnie z przepisów art.412 wynika, że jedynie akcjonariusz posiadający akcje spółki publicznej zapisane na więcej niż jednym rachunku papierów wartościowych, może ustanowić oddzielnych pełnomocników do wykonywania praw głosu z akcji zapisanych na poszczególnych takich rachunkach. Należy oczekiwać, że za pośrednictwem rachunków zbiorczych akcje krajowych spółek publicznych będą nabywać w szczególności podmioty, o których mowa w art.13 ust.1 Dyrektywy 2007/36/WE. Dlatego też nie powinny ich dotyczyć ograniczenia dotyczące liczby ustanawianych pełnomocników.

Potrzeba zmiany art. 451 § 2 wynika stąd, że projektowana nowelizacja umożliwia posiadanie akcji spółek publicznych nie tylko poprzez rachunki papierów wartościowych, lecz także poprzez rachunki zbiorcze. Zgodnie z art. 8a ust. 5 dodawanym do ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, dla potrzeb określenia chwili powstania praw ze zdematerializowanych papierów wartościowych, ich przeniesienia na inną osobę, uzyskania lub utraty uprawnienia z takich papierów wartościowych, a także dla ustalenia dopuszczalności zobowiązania się do ich zbycia uznaje się, że zapis na rachunku zbiorczym wywołuje skutki prawne, które przepisy art. 7 wiążą z zapisem na rachunku papierów wartościowych. Oznacza to, że zapisanie akcji spółki publicznej na rachunku zbiorczym będzie wywoływać skutki takie, jak ich zapisanie na rachunku papierów wartościowych, a zatem powinno zostać uznane za wydanie akcji w rozumieniu art. 451 § 2 ksh.

Zmiana art. 516¹¹ § 4 jest uzasadniona nowym brzmieniem art. 10 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi.

Zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

W odniesieniu do problematyki przeciwdziałania praniu pieniędzy, należy rachunek zbiorczy uwzględnić w definicji pojęcia „rachunku” (art. 2 pkt 4). Ponadto w art. 2 pkt 1 lit h) zawierającym definicję Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. jako instytucji obowiązanej, należy wskazać, iż jest on instytucją obowiązaną również w zakresie w jakim prowadzi rachunki zbiorcze.

Ponadto, dążąc do uniknięcia występowania sytuacji naruszenia praw osób trzecich, w art. 2 pkt 6 ustawy, w definicji pojęcia „blokady rachunku” wprowadzono możliwość częściowej blokady wartości majątkowych znajdujących się na rachunku zbiorczym.

Zmiany do ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, w ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze, w ustawie o niektórych zabezpieczeniach finansowych, w ustawie o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych oraz w ustawie o nadzorze nad rynkiem kapitałowym

Konsekwencją wprowadzenia instytucji rachunków zbiorczych jest konieczność ujęcia w definicji rachunku rozliczeniowego (projektowany pkt 17 w art. 1 ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami) również rachunku zbiorczego oraz dodanie pojęcia rachunku zbiorczego w art. 112 Prawa upadłościowego, w art. 5 ust. 1 pkt 3, art. 7 ust. 2 i w art. 13 ustawy o niektórych zabezpieczeniach finansowych, w art. 6 ust. 1 pkt 2, art. 136 ust. 2 pkt 1 i art. 141 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o funduszach inwestycyjnych oraz w art. 18 ust. 7 ustawy o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej. Natomiast zmiana proponowana w art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym ma na celu umożliwienie dokonania blokady rachunku zbiorczego, na wniosek Przewodniczącego UKNF, na zasadach analogicznych do blokady rachunków papierów wartościowych.

Do projektowanej ustawy o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz o zmianie niektórych innych ustaw, z uwagi na brak skutków finansowych powodujących zwiększenie wydatków lub zmniejszenie dochodów jednostek sektora finansów publicznych w stosunku do wielkości wynikających z obowiązujących przepisów, nie będzie miał zastosowania art. 50 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. ustawy o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726).

Projekt ustawy na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2005r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz.U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) został umieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej. Żaden z podmiotów zajmujących się działalnością lobbingsową nie zgłosił, w toku prac legislacyjnych, zainteresowania niniejszym projektem.

Projekt ustawy, zgodnie z art. 2 ust. 1 decyzji Rady 98/415/WE z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie konsultacji Europejskiego Banku Centralnego udzielanych władzom krajowym w sprawie projektów przepisów prawnych (Dz. Urz. WE L 189 z 03.07.1998, str. 42; Dz. Urz. UE Polskie Wydanie Specjalne rozdz. 1, t. 1, str. 446), został wysłany do konsultacji z Europejskim Bankiem Centralnym.

Projektowana ustawa nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w przepisach dotyczących sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji i norm i aktów prawnych zawierających przepisy techniczne.

Projektowana ustawa jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Podmioty, na które oddziałują przepisy projektowanych regulacji

Niniejsza ustawa oddziałuje na uczestników systemów depozytowo-rozliczeniowych, a także na same podmioty świadczące usługi depozytowe i rozliczeniowe na krajowym rynku kapitałowym.

2. Wyniki przeprowadzonych konsultacji

Projekt był przedmiotem uzgodnień, z udziałem organu właściwego w sprawach nadzoru nad rynkiem finansowym – Komisji Nadzoru Finansowego oraz instytucji reprezentujących środowisko rynku kapitałowego, tzn. m. in.: Narodowego Banku Polskiego, Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A., Izby Domów Maklerskich, Związku Maklerów i Doradców, Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A., BondSpot S.A., Polskiego Stowarzyszenia Inwestorów Kapitałowych, Związku Banków Polskich, Krajowej Rady Banków Depozytariuszy, Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych, Towarowej Giełdy Energii S.A. i WGT S.A., a także Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. W toku konsultacji Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych zaproponował ograniczenie kręgu podmiotów, które mogą stać się posiadaczami rachunków zbiorczych papierów wartościowych do podmiotów zagranicznych. Propozycję KDPW S.A. poparł UKNF. W opozycji do tego rozwiązania byli przedstawiciele Izby Domów Maklerskich oraz Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami. Zaistniała rozbieżność rozstrzygnęło Kierownictwo Ministerstwa Finansów, przychylając się do propozycji KDPW S.A., mając na względzie przede wszystkim bezpieczeństwo obrotu na rynku kapitałowym. Na obecnym etapie rozwoju rynku kapitałowego w Polsce ograniczenie kręgu podmiotowego posiadaczy rachunków zbiorczych papierów wartościowych będzie sprzyjało utrzymaniu przejrzystości systemu ewidencji i rejestracji papierów wartościowych, co z kolei pozwoli na uniknięcie konieczności tworzenia kolejnych poziomów rejestracji i ułatwi sprawowanie nadzoru nad systemem rejestracji papierów wartościowych na terytorium RP. Jednocześnie

postanowiono, że będą prowadzone dalsze prace dotyczące włączenia w przyszłości do kręgu posiadaczy rachunków zbiorczych papierów wartościowych – podmiotów krajowych oraz wprowadzenia w ramach tej propozycji rozwiązań, które zapewnią sprawną egzekucję z rachunków zbiorczych i równocześnie nie zakłócą przejrzystości w systemach rejestracji papierów wartościowych.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 337), z chwilą przekazania przedmiotowego projektu ustawy do uzgodnień międzyresortowych, został on udostępniony na stronie urzędowego informatora teleinformatycznego – Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów. Żaden z podmiotów zajmujących się działalnością lobbingsową nie zgłosił, w toku prac legislacyjnych, zainteresowania niniejszym projektem.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie projektowanej ustawy nie wpłynie na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego.

Do projektowanej ustawy, z uwagi na brak skutków finansowych powodujących zwiększenie wydatków lub zmniejszenie dochodów jednostek sektora finansów publicznych w stosunku do wielkości wynikających z obowiązujących przepisów, nie będzie miał zastosowania art. 50 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. ustawy o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726).

4. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie ustawy przyczyni się do zmniejszenia obciążeń biurokratycznych, przez co wpłynie pozytywnie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki, a w szczególności na zwiększenie konkurencyjności krajowego rynku kapitałowego.

5. Wpływ projektu na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie ustawy nie wpłynie na sytuację i rozwój regionalny.

6. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie ustawy nie wpłynie na rynek pracy.

7. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Projekt jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.